

หัวเรื่อง

1. อภิปรัชญาสายอัสติกะ
  - นยายะ เป็นปรัชญาที่เน้นหนักทางด้านญาณวิทยา และตรรกวิทยา
  - ไวเศษิกะ ว่าด้วยทฤษฎีปรมาณู
  - สางขยะ ว่าด้วยทฤษฎีประภคฤติ และปุรุชะ
  - โยคะ การปฏิบัติเพื่อเข้าถึงโมกษะ
  - มิมางสา เน้นหนักอัสตคา หรืออาตมัน 2 ประเภท
  - เวทานตะ ว่าด้วยอภิปรัชญา ของ สังกราจารย์ - รามานูชาจารย์

สาระสำคัญ

1. คัมภีร์พระเวทอันเป็นต้นตอของปรัชญาฮินดูทุกสาย
2. ปรัชญาายะ เน้นหนักด้านญาณวิทยา - ตรรกวิทยา ส่วนด้านอภิปรัชญานั้น ตรงกันกับไวเศษิกะเป็นส่วนใหญ่
3. อภิปรัชญาของ ไวเศษิกะ เน้นหนักเรื่องปรมาณู (Atom) ซึ่งมีบางส่วนที่แย้งกันและคล้ายกับปรมาณูของ เดโมคริตัส
4. อภิปรัชญาของสางขยะ เน้นถึง ประภคฤติ หรือมูลเหตุของโลก และปุรุชะ สัจธรรมอันดับสอง
5. โยคะ เป็นทั้งหลักจิตวิทยา และจริยศาสตร์ และถือว่า พระเจ้าคือ ปุรุชะผู้ยิ่งใหญ่
6. มิมางสา เน้นความแท้จริง 2 ชนิด คือ 1. ความแท้จริงทางวัตถุวิสัย 2. ความแท้จริงทางจิตวิสัย
7. เวทานตะ เน้นทฤษฎีทางอภิปรัชญาที่สำคัญของนักปรัชญา 2 ท่าน คือ สังกราจารย์ผู้ถือทฤษฎีว่า อาตมันกับพระพรหมไม่ต่างกัน (Monism) ส่วน รามานูชาจารย์ถือว่า พรหมนั้นประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ มากมาย ส่วนต่าง ๆ เหล่านั้นมีทั้งมีจิตและไม่มีจิต ซึ่งล้วนมีสภาวะเท่าเทียมกัน (The qualified Monism)

จุดมุ่งหมาย

เมื่อได้ศึกษาบทที่ 7 จบแล้วจะสามารถ

1. เข้าใจสาระสำคัญของอภิปรัชญาฮินเดี๋ย สายอัสติกะ
2. จำแนกให้เห็นข้อแตกต่างและข้อที่เหมือนกันของทฤษฎีปรมาณูของปรัชญาฮินเดี๋ย และของกรีก
3. อธิบายถึงข้อสรุปอภิปรัชญาสายอัสติกะได้อย่างแจ่มแจ้ง
4. วิเคราะห์ถึงระบบต่าง ๆ ของอภิปรัชญาทั้ง 6 ระบบได้

บทที่ 7

อภิธานอินเดียนาสติกะ

ปรัชญาสายนี้เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์, ความขลังและความถูกต้องของพระเวท ดังกล่าวแล้วในตอนต้น ๆ ก่อนจะได้ทำการศึกษาต่อไป ควรจะได้รู้เรื่องพระเวทพอคร่าว ๆ เสียก่อน พระเวทคืออะไร?

คำว่า “เวท” แปลว่า “ความรู้” แต่ความรู้ในที่นี้หมายถึงมนตร์ต่าง ๆ (บทสวด (Hymns)) สำหรับใช้สวดสรรเสริญคุณของเทพเจ้าทั้งหลาย หนังสือที่รวบรวมมนตร์ต่าง ๆ เรียกว่า “สंहิตา” สंहิตาทั้งหมดมี 4 สंहิตา คือ

- ฤคสंहิตา	เรียกกันว่า	ฤคเวท
- สามสंहิตา	"	สามเวท
- ยชุรสंहิตา	"	ยชุรเวท
- อถรรพสंहิตา	"	อถรรพเวท

ฤคคัมภีร์พระเวทเริ่มขึ้นเมื่อประมาณ 1,000 ปีก่อนพุทธกาล โดยมีคัมภีร์ฤคเวทเกิดขึ้นก่อน ส่วน 3 คัมภีร์เกิดขึ้นทีหลัง

คัมภีร์พระเวทนั้นมีมาก่อนพุทธกาลแน่นอน เพราะในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้ปรารภถึงบ่อย ๆ แม้แต่พุทธสาวกองค์สำคัญ ๆ ของพระพุทธเจ้าก็ปรากฏว่าเกิดในสกุลพรหมณ์บ้าง, กษัตริย์บ้าง ล้วนแต่เรียนจบไตรเพทมาแล้ว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอถรรพเวทเกิดขึ้นหลังพุทธกาลแน่นอน เพราะตามประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาตอนต้น ๆ ไม่ได้กล่าวถึง ดังนั้นจึงกลายเป็นจตุรเวท ดังนี้

ฤคเวท เป็นคัมภีร์ที่ประกอบขึ้นด้วยคำฉันท์ ซึ่งเป็นบทกวีร้อยกรองสำหรับใช้สวดสรรเสริญเทพเจ้าต่าง ๆ ที่มีชื่อกล่าวไว้ในคัมภีร์

ยชุรเวท เป็นคำร้อยแก้วว่าด้วยระเบียบวิธีในการประกอบพิธีกรรม บูชายัญและพิธีบวงสรวงต่าง ๆ

สามเวท เป็นคำฉันท์สำหรับสวดในพิธีถวายน้ำโสมแก่พระอินทร์ และขับกล่อมเทพเจ้าอื่น ๆ

อถรรพเวท เป็นที่รวบรวมคาถาอาคมและเวทมนต์ สำหรับใช้แก้เสนียดจัญไร นำสวัสดิมงคลมาสู่ตน และใช้ร้ายเพื่อทำลายศัตรูหรือให้เกิดผลร้ายแก่ศัตรู

*พระเวทแต่ละคัมภีร์แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

1. มंत्रะ เป็นบทสวดร้อยกรอง
2. พราหมณะ เป็นบทสวดร้อยแก้ว พราหมณะได้อธิบายถึงระเบียบการประกอบพิธีกรรมที่กล่าวไว้อย่างสลับซับซ้อนในคัมภีร์พระเวท เป็นตอนที่ว่าด้วยข้อห้ามและข้อปฏิบัติในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เรียกว่า “พราหมณะ” ก็เพราะว่าสืบเนื่องมาจากคำว่า พรหมัน (พราหมณ์) ซึ่งแปลว่าผู้สวดในการประกอบพิธีกรรมพระเวทตอนที่เรียกว่าพราหมณะนี้มีแนวความคิดทางปรัชญาน้อยที่สุดหรือเกือบจะไม่มีเลยก็ได้

3. อารัณยกะ ตอนสุดท้ายของพราหมณะ เรียกว่า “อารัณยกะ” เหตุที่เรียกอย่างนี้เพราะส่วนใหญ่ของคัมภีร์ตอนนี้เรียบเรียงขึ้นในป่าที่เงียบสงัด

4. อุปนิษัท แนวความคิดทางปรัชญา แห่งคัมภีร์พระเวทเริ่มต้นที่อารัณยกะนี้เอง ตอนที่ เป็นบทสรุปแห่งอารัณยกะเรียกว่า “อุปนิษัท” ซึ่งเป็นตอนที่ประมวลเอาแนวความคิดทางปรัชญาที่มีอยู่ในคัมภีร์พระเวทไว้ทั้งหมด

มีข้อที่จะต้องทำความเข้าใจต่อไปอีกเกี่ยวกับคัมภีร์พระเวทคือคำว่า “กรรมกัณฑ์” และ “ญาณกัณฑ์”

กรรมกัณฑ์ (กรรมภาณกะ) เป็นชื่อเรียกพระเวทตอนมंत्रะ และพราหมณะ เพราะเป็นตอนที่ว่าด้วยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

ญาณกัณฑ์ (ชญาณภาณกะ) เป็นชื่อเรียกคัมภีร์พระเวทตอนอารัณยกะและอุปนิษัท เพราะเป็นตอนที่ว่าด้วยความรู้ในสิ่งต่าง ๆ เช่น ความรู้เรื่องธรรมชาติอันแท้จริงของโลก ความรู้เกี่ยวกับพรหมัน และอาตมัน เป็นต้น

สำหรับอุปนิษัทนั้น เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เวทानตะ” ซึ่งแปลว่า ที่สุดแห่งพระเวท ทั้งนี้เพราะอุปนิษัทเป็นตอนสุดท้ายของพระเวทอย่างหนึ่ง และเพราะเป็นประมวลส่วนสำคัญที่สุดของพระเวทอย่างหนึ่งนั่นเอง

อภิปรัชญานายะ

(Nayaya Metaphysics)

ถ้าจัดตามปรัชญาตะวันตก “นายะ” เป็นปรัชญาสัญนิยมทางตรรกวิทยา (Logical Realism) คือถือตามหลักตรรกศาสตร์ว่ามีความแท้จริงทั้งฝ่ายรูปธรรม(วัตถุ) และนามธรรม(จิต)

ซึ่งต่างก็เป็นอิสระไม่ขึ้นแก่กัน และจัดเป็นปรัชญาปรมาณูนิยม คือว่า ดิน, น้ำ, ลม, ไฟ เป็นมูลกำเนิดของโลก และสรรพสิ่งในโลกรวมทั้งคนและสัตว์

ผู้ก่อตั้งปรัชญาสำนักนยายะคือมหาฤาษีโคตมะ ซึ่งเชื่อว่าเกิดขึ้นเมื่อประมาณต้นพุทธกาล ปรัชญานยายะได้พัฒนามาพร้อม ๆ กันกับปรัชญาไวเศษิกะ โดยที่ปรัชญานยายะพัฒนาไปทางด้านญาณวิทยาและตรรกวิทยา ส่วนไวเศษิกะนั้นพัฒนาไปในด้านอภิปรัชญา ส่วนที่พอเรียกว่าอภิปรัชญาของนยายะมีดังนี้

ความจริงแล้วทัศนะทางอภิปรัชญาของนยายะนั้นก็ตรงกับของไวเศษิกะเป็นส่วนใหญ่ แต่เพื่อแสดงให้เห็นว่านยายะเป็นปรัชญาชีวิตระบบหนึ่ง จึงขอนำทัศนะเรื่องคนมาพิจารณาดังนี้

ทัศนะเรื่องคน

คนคือปัจเจกชีพ ประกอบด้วยส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนรูปกับส่วนนาม ส่วนรูปเกิดจากการรวมตัวของธาตุ 4 คือ ดิน, น้ำ, ลม, ไฟ ส่วนนามประกอบด้วยองค์ประกอบหลายอย่างมี อาตมันหรือชีวาตมัน(อัตตา) เป็นตัวตั้ง นอกนั้นเป็นเพียงคุณหรือคุณสมบัติของมันทั้งสิ้น เช่น ความรู้, ความรัก, ความซึ้ง, ความสุข, ความทุกข์, ความโลภ, ความโกรธ เป็นต้น คุณสมบัติเหล่านี้ไม่เที่ยงแท้ถาวร มีเกิดมีดับ

ส่วนอาตมัน มีลักษณะเที่ยงแท้ถาวรโดยไม่มีใครสร้าง ไม่มีใครทำลายได้ แพร่อยู่ทั่วไปหาที่สุดมิได้ อยู่เหนือกาลและเทศะ เป็นที่รองรับปวงญาณและกรรมทั้งหลายซึ่งศัพท์ทางวิชาการเรียกว่า ทรัพย์ (Substance) ชนิดพิเศษ

แม้นยายะจะยอมรับว่าธาตุทั้ง 4 มีลักษณะเที่ยงแท้ถาวร แต่เมื่อมาประกอบเข้าเป็นรูปร่างแล้ว ก็มีลักษณะไม่เที่ยง เพราะจะแตกสลายออกจากกัน เมื่อถึงคราวที่เรียกกันว่า “ตาย” นยายะ จึงถือว่าส่วนรูปไม่ใช่เป็นอย่างเดียวกับอาตมัน เพราะเมื่อส่วนรูปแตกสลายไป อาตมันในร่างนั้นก็จะออกไปอยู่ในร่างใหม่ต่อไป การที่อาตมันมาสัมพันธ์กับส่วนรูปนี้ เป็นเหตุให้อาตมันสำคัญผิดคิดว่าส่วนรูปคืออาตมัน จึงทำให้มีอุปทานยึดมั่น นี้แหละคือบ่อเกิดแห่งทุกข์ทั้งปวง

พระผู้เป็นเจ้าของ

เรื่องพระผู้เป็นเจ้าของ ตามทัศนะของนยายะแล้ว มีข้อแตกต่างจากศาสนาและทัศนะอื่น ๆ บ้างเล็กน้อย ยกตัวอย่างเช่น

พระเจ้า (God) ของศาสนายิว ได้แก่เจตจำนง (Will)

พระเจ้า ของศาสนาคริสต์ ได้แก่ความรัก (Love)

พระเจ้าของศาสนาฮินดู ได้แก่ความจริง (Truth) หรือสัต

พระเจ้าของปรัชญากรีก ได้แก่เหตุผล (reason)

บรรดานักปรัชญาต่าง ๆ ก็มีทัศนะขัดแย้งกันอยู่ในบางแง่บางจุดตั้งจะได้ศึกษาในระบบปรัชญาอื่น ๆ เปรียบเทียบกัน สำหรับทัศนะของนยายะถือว่าพระเจ้าหรือ God นั้นคือตัวการณะชั้นปฐมของโลก หรือโลกเป็นผล พระเจ้าเป็นเหตุของโลก

ที่เรียกว่าเป็นตัวการณะของโลกก็เพราะว่า พระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก เป็นผู้รักษาโลก และเป็นผู้ทำลายโลก

คำว่าผู้สร้างโลกในที่นี้หมายเอาแต่เพียงว่า พระผู้เป็นเจ้าของเป็นผู้จัดสิ่งที่มีอยู่แล้วให้รวมกันเข้าอย่างมีระบบ คือนยายะถือว่าก่อนจะมีโลกอันมีระเบียบตามลักษณะของเหตุผลและกฎทางศีลธรรมดังที่เราเห็นอยู่นี้ ท่านว่าเดิมที่มีองค์ภาวะหลายอย่างซึ่งตั้งอยู่เป็นอยู่อย่างนิรันดร ไม่มีใครสร้างเช่นเดียวกับพระเจ้า และมีมาพร้อมกับพระเจ้า สิ่งเหล่านั้นคือ

1. ธาตุ 4 ชนิด คือ ดิน, น้ำ, ลม, ไฟ
2. อากาศ
3. เทอะ (Space)
4. กาล
5. มโนหรือมโนส
6. อัสดาหรือชีวาตมัน

เมื่อรวมกับพระเจ้าเข้าด้วยกันก็เป็น 7 ชนิด แต่องค์ภาวะเหล่านี้ต่างก็กระจัดกระจายกันอยู่หาได้รวมกันดังที่เราเห็นนี้ไม่ พระเจ้าจึงได้จัดสิ่งที่มีเหล่านี้รวมกันเข้าตามระเบียบแห่งกฎศีลธรรม จึงมีโลกแห่งศีลธรรมเกิดขึ้น นยายะถือเอาสาเหตุข้อนี้แหละ จึงเรียกพระเจ้าว่าผู้สร้างโลก

หมายความว่าพระเจ้าไม่ได้สร้างโลกขึ้นมาจากความไม่มีอะไรเลย จนกลายเป็นโลกอันอุดมสมบูรณ์ด้วยพืช, สัตว์ และมนุษย์ ดังที่บางศาสนาเชื่อถือกัน คำว่าผู้สร้างในที่นี้ถ้าจะเปรียบก็เท่ากับนายมาลาการผู้เก็บดอกไม้ซึ่งมีอยู่ในสวน มาร้อยเข้าเป็นระเบียบเดียวกันหรือเหมือนกับนายช่างสร้างบ้านเรือน ที่ประกอบส่วนต่าง ๆ ของโครงเรือนเข้าด้วยกันจนเป็นรูปบ้านเรือน ฉะนั้น

ที่ว่าพระเจ้าเป็นผู้รักษาและทำลายนั้น นยายะหมายเอาแต่เพียงว่า โลกแห่งความเป็นระเบียบนี้ ดำรงอยู่ได้ก็โดยเจตจำนง (will) ของพระเจ้า トラบใดที่พระเจ้ายังประสงค์ให้องค์ภาวะต่าง ๆ ดำเนินอยู่ในระเบียบแห่งศีลธรรม โลกนี้ก็ยังเป็นโลกแห่งศีลธรรมอยู่ โดยลักษณะนี้เรียกว่าผู้รักษา

ที่นี้เมื่อใดพระเจ้าปล่อยพลังไปทำลายระเบียบแห่งโลกนี้ เมื่อนั้นโลกนี้ก็สลายตัวออก องค์ภาวะต่าง ๆ ดังกล่าวจะกระจัดกระจายกันอยู่ดังเดิม กฎทางศีลธรรมและระเบียบทางเหตุผลก็จะสิ้นไป โดยลักษณะนี้จึงเรียกว่าผู้ทำลาย

หน้าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของพระเจ้าตามทัศนะของนายะก็คือ หน้าที่ควบคุมดูแลความประพฤติของคนและสัตว์ ให้ดำเนินไปตามหลักแห่งศีลธรรม โดยนัยนี้พระเจ้าจึงมีชื่อเรียก 2 ชื่อ คือ

- ประโยชกกรรตา - ผู้แนะนำมนุษย์และสัตว์ให้ทำแต่สิ่งดี เว้นชั่ว เหมือนบิดาผู้มากไปด้วยเมตตาแนะนำบุตรน้อยของตนอยู่เป็นประจำ

- กรรมผลทาดา - ผู้จัดแบ่งผลแห่งกรรมให้แก่มนุษย์และสัตว์ ตามกฎแห่งกรรมอย่างยุติธรรมที่สุด เหมือนบิดารักบุตร ให้รางวัลแก่บุตรเมื่อเขาทำดี และลงโทษเมื่อเขาทำชั่ว ฉะนั้น การที่ผู้ปฏิบัติจะได้รับผลสำเร็จได้แก่ไหน จึงขึ้นอยู่กับหน้าที่ของพระเจ้านั่นเอง

อภิปรัชญาไวเศษิกะ

(Vaisesika Metaphysics)

ไวเศษิกะมาจากชื่อของไวเศษิกะสูตร ของท่านกณาทะ คณาจารย์ผู้สันนิษฐานว่าคงจะมีชีวิตอยู่ในช่วงหลังพุทธกาลหลายศตวรรษ สำหรับทัศนะทางอภิปรัชญานั้น แนนอนละที่ไวเศษิกะจะต้องเด่นกว่าระบบใด ๆ ในบรรดาปรัชญาแบบฮินดูด้วยกัน ในกรณีที่ว่าปรัชญาไวเศษิกะได้พัฒนาทางด้านอภิปรัชญาและภววิทยานั้น ก็คือว่า ภววิทยา แปลว่าวิชาที่ว่าด้วยความมีความเป็น คือ ศึกษาเรื่องราวะซึ่งเฉพาะลงไปว่า สิ่งใดมีความเป็นอย่างไร? มีความอยู่อย่างไร? เมื่อว่าโดยประเด็นที่มองเห็นก็ต่างกับกับอภิปรัชญา โดยที่อภิปรัชญานั้นว่าด้วยความแท้จริง คือศึกษาสิ่งต่าง ๆ ในแง่ที่ว่า สิ่งนั้นมีอยู่จริงหรือไม่?

แต่เมื่อว่าโดยประเด็นที่รวม ๆ ก็เหมือนกัน ศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ว่ามีลักษณะอย่างไร? มีอยู่หรือไม่มีอยู่จริง ๆ ในที่นี้จะเรียกรวมว่าเป็นเรื่องของอภิปรัชญาเท่านั้น

เรื่องอภิปรัชญาที่ควรจะศึกษาในปรัชญาไวเศษิกะนี้มี 2 เรื่อง ด้วยกันคือ

- เรื่อง ปทารถะ หรือประเภทของสิ่งที่มีอยู่จริงทั้งหลาย
- เรื่อง ปริมาณ

ก. ปทารถะ (ปท + อรถ = บทหรือคำ + เรื่องราว, สิ่ง) แปลโดยพยัญชนะว่า “เรื่องทีคำหมายถึง” หมายความว่า สิ่งใดที่อาจแสดงให้รู้กันได้ด้วยคำพูด สิ่งนั้นคือปทารถะ

ไวเศษิกะ ได้กล่าวถึงปทารถะไว้ 7 อย่างด้วยกันคือ

1. ทรัพย์
2. คุณ
3. กรรม
4. สามานยะ
5. วิเศษ
6. สมวายะ
7. ภาวะ

ดังจะได้ศึกษาถึงรายละเอียดต่อไปดังนี้

ประการที่ 1 คือ ทรัพย์ (Substance)

คำว่าทรัพย์ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงทรัพย์สินเงินทองใด ๆ ทั้งสิ้น ทรัพย์ในที่นี้หมายถึง “ที่รับรองของคุณและกรรม” หมายความว่าสิ่งใดเป็นที่อาศัยของคุณและกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง สิ่งนั้นเรียกว่าทรัพย์ ท่านอธิบายว่าตามปกติคุณและกรรมจะมีอยู่อย่างอิสระไม่ต้องอาศัยที่รับรองอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นไม่ได้ ฉะนั้นถ้าที่ใดมีคุณหรือกรรมอยู่ก็ต้องถือว่าที่นั้นมีทรัพย์สำหรับรับรองคุณหรือกรรมนั้นไว้ด้วย แต่ตัวทรัพย์จริง ๆ นั้นเราไม่อาจมองเห็นได้

ความสำคัญของทรัพย์ ท่านบรรยายไว้ว่า ทรัพย์เป็นตัวภาวะ(เหตุ)ของสังขตธรรมทั้งหลายคือมนุษย์ สัตว์และสิ่งของต่าง ๆ ในโลก เพราะสังขตธรรมทั้งหลายเป็นรูปผสมของทรัพย์ หรือว่าเกิดขึ้นมาจากการรวมตัวของทรัพย์ ทำนองเดียวกันกับผ้าซึ่งเกิดขึ้นมาจากการผสมกันของเส้นด้ายต่าง ๆ

ที่ว่าทรัพย์เป็นตัวภาวะของสังขตธรรม ก็เพราะว่าสังขตธรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นจากทรัพย์ ดำรงอยู่ด้วยทรัพย์ และสลายไปก็เพราะทรัพย์เหมือนกัน

ทรัพย์ในอภิปรัชญาของไวเศษิกะมีอยู่ 9 ชนิดด้วยกันคือ ดิน, น้ำ, ลม, ไฟ, อากาศ, กาล, อวกาศ, อัสดา และมนัส ในจำนวนนี้ห้าชนิดแรกเป็นวัตถุธาตุ (physical elements) เพราะแต่ละชนิดมีลักษณะพิเศษของตน ๆ โดยเฉพาะ ซึ่งจะรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสหรืออินทรีย์ภายนอกอย่างใดอย่างหนึ่ง

ประการที่สองคือ คุณ (quality)

หมายถึงสิ่งที่ตั้งอยู่ในทรัพย์หรืออาศัยทรัพย์ ไม่อาจตั้งอยู่ได้ด้วยตัวมันเอง ซึ่งต่างกับทรัพย์ที่สามารถตั้งอยู่ได้ด้วยตัวมันเอง และยังเป็นส่วนประกอบของสิ่งทั้งหลายด้วย

คุณมิได้มีส่วนช่วยให้สิ่งอื่น ๆ เกิดขึ้นและตั้งอยู่ได้ แต่มีหน้าที่แสดงลักษณะและสภาวะของทรัพย์หรือสิ่งต่าง ๆ นักปรัชญาสำนักไวเศษิกะเน้นว่าคุณต้องเป็นคุณของทรัพย์เท่านั้น จะเป็นคุณของอีกอย่างหนึ่งไม่ได้ เช่น สีแดงต้องเป็นสีของวัตถุเท่านั้น ไม่ใช่เป็นสีของสีอื่น ๆ อนึ่งคุณเป็นคุณสมบัติที่เคลื่อนที่ไม่ได้ จึงติดประจำอยู่ในทรัพย์และต่างกับทรัพย์ คุณที่ว่าเป็นคืออะไรบ้าง จึงขอจำแนกตามจำนวนของปรัชญาไวเศษิกะดังนี้

1. สี
2. กลิ่น
3. เสียง
4. รส
5. ผัสสะ
6. จำนวน
7. ขนาด
8. ความต่าง
9. ความรวมกัน
10. ความแยก (วิภาค)
- 11-12. ความใกล้, ความไกล
13. ความรู้

14. ความสุข	21. ความเหนียว
15. ความทุกข์	22. ความขยายออก
16-17. ความปรารถนา-ความโกรธ	23.-24. ความดี - ความชั่ว
18. ความพยายาม	
19. ความเหลว	
20. ความถ่วง	

ปทัชชะนะที่สามคือ กรรม (Action)

กรรมในที่นี้ไม่ได้หมายถึงทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว แต่หมายถึงกิริยาหรือความเคลื่อนไหวทางกายภาพเป็นกิริยาการของทรัพย์ กรรมนั้นเป็นกระบวนการเคลื่อนไหวที่ทำให้วัตถุชิ้นหนึ่งเคลื่อนที่ไปหาวัตถุอีกชิ้นหนึ่งได้ ดังนั้นกรรมจึงเป็นลักษณะพิเศษเป็นเหตุให้มีการรวมและการแยกของสิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้น ตัวกรรมเองไม่มีคุณใด ๆ เพราะคุณต้องเป็นคุณของทรัพย์ และกรรมหาใช่มีอยู่ทั่วไปในทรัพย์ทุกชนิดไม่ กรรมมีอยู่ในทรัพย์พวกที่มีรูปร่างจำกัด เช่น ปริมาณ, ดิน, น้ำ, ไฟ, ลม และมนัส เท่านั้น กรรมไม่อาจมีอยู่ในทรัพย์ จำพวกที่ไม่มีรูปร่างจำกัด เช่น อากาศ, เทชะ (Space) และกาล (Time) ซึ่งเป็นทรัพย์ที่แพร่อยู่ทั่วไป หาขอบเขตจำกัดไม่ได้ เพราะทรัพย์จำพวกนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจึงไม่มีการเคลื่อนไหวหรือกิริยา

กรรมหรือการเคลื่อนไหวกล่าวโดยสรุปแล้วมี 5 อย่าง คือ

1. การเคลื่อนไหวสู่เบื้องสูง
2. การเคลื่อนที่ลงต่ำ
3. การหดตัว
4. การยืดตัวออก
5. การเคลื่อนที่จากตำแหน่งหนึ่งไปยังอีกตำแหน่งหนึ่ง

ปทัชชะนะที่ 4 คือ สามันยะ (Universality)

ได้แก่ลักษณะสามัญอันมีอยู่ประจำในหลาย ๆ แห่ง และมีอยู่อย่างเที่ยงแท้ถาวร สิ่งใดมีลักษณะสามัญอย่างเดียวกัน ก็จัดเป็นพวกเดียวกัน หากมีลักษณะสามัญต่างกันก็เป็นคนละพวกกัน เช่น คน แม้จะมีหลายชาติหลายภาษา มีรูปร่างลักษณะท่าทาง มีนิสัยใจคอ มีฐานะความเป็นอยู่ มีอะไร ๆ ที่แตกต่างกันอยู่อีกมากมายก็ตาม แต่มีลักษณะอย่างหนึ่งที่เหมือนกันประจำอยู่ในคนทุกคน ซึ่งพอเราเห็นลักษณะนี้เข้าแล้วก็รู้ได้ทันทีว่านี่คือคน ลักษณะนี้แหละเรียกว่าลักษณะสามัญ หรือ सामันยะของ คน แม้ชนิดอื่น ๆ ก็ทำนองเดียวกันนี้

ปทัชชะนะที่ 5 คือ วิเศษ (Particularity)

คำว่า “วิเศษ” มีนัยตรงกันข้ามกับ सामันยะ หรือ ลักษณะสามัญ วิเศษคือลักษณะพิเศษอันมีอยู่ประจำอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ลักษณะสามัญทำให้เราเห็นสิ่งต่าง ๆ เหมือนกันหรือ

เป็นพวกเดียวกัน เช่นความเป็นคน ทำให้เราจัดคนทุกชาติทุกภาษาเป็นประเภทเดียวกัน นั่นคือประเภทคนหรือมนุษย์

ส่วนลักษณะพิเศษทำให้เราเห็นสิ่งต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน ทำให้สิ่งหนึ่งแตกต่างไปจากอีกสิ่งหนึ่ง เช่นลักษณะของทรัพย์ แต่ละชนิดทำให้เราเห็นข้อแตกต่างระหว่างทรัพย์อย่างหนึ่งกับทรัพย์อื่น ๆ ได้อย่างชัดเจน นั่นคือการที่ดินไม่เหมือนกับน้ำ น้ำไม่เหมือนกับไฟ ไฟไม่เหมือนลม ลมไม่เหมือนกับอากาศ อากาศไม่เหมือนกาล กาลไม่เหมือนเทศะ (Space) เทศะไม่เหมือนกับมนัส เพราะทรัพย์แต่ละอย่างมีลักษณะพิเศษ ๆ ของตนเอง

ปทารถที่ 6 คือ สมวายะ (inherence) ได้แก่ความสัมพันธ์ไวเศษิกะสอนเรื่องความสัมพันธ์ไว้ 2 อย่าง คือ

- สังโยค และ
- สมวายะ

สังโยค เป็นความสัมพันธ์ชั่วคราวระหว่างสิ่ง 2 สิ่ง ซึ่งโดยปกติอยู่แยกกันได้ เช่น ลูกฟุตบอล 2 ลูก กลิ้งมาทิศทางตรงกันข้ามแล้วมาพบกัน ณ จุดใดจุดหนึ่ง ลักษณะที่ลูกฟุตบอลทั้ง 2 พบกันนี้เรียกว่า สังโยค

สมวายะ ไม่เหมือนสังโยค สมวายะเป็นความสัมพันธ์ชนิดถาวรของสิ่ง 2 สิ่ง โดยสิ่งหนึ่งอาศัยอยู่ในอีกสิ่งหนึ่ง อย่างแยกออกจากกันไม่ได้ ถ้าแยกออกจากกัน สภาพของสิ่งที่อาศัยก็หายไป จะตั้งอยู่อย่างเดิมไม่ได้ เช่น ผ้าเกิดขึ้นด้วยอาศัยเส้นด้ายหลาย ๆ เส้นรวมกัน เมื่อใดเส้นด้ายเหล่านี้แยกกัน ความเป็นผ้าก็หายไปทันที ฉะนั้นความเป็นผ้าจึงอาศัยอยู่กับการรวมกันของเส้นด้ายนั่นเอง

ปทารถที่ 7 คือ อภาวะ (Non-existence)

อภาวะได้แก่ความไม่มี ไวเศษิกะกล่าวว่า ความจริงนั้นหาใช่ว่าจะมีเฉพาะสิ่งที่มีแต่อย่างเดียวไม่ แม้แต่สิ่งที่ไม่มีก็เป็นความจริงด้วย ความจริงของสิ่งที่มีเรียกว่าความจริงฝ่ายบวก ส่วนความจริงของสิ่งที่ไม่มีเรียกว่า ความจริงฝ่ายลบ

อภาวะ (สิ่งที่ไม่มี) มี 2 อย่าง คือ

1. **สังสารถภาวะ** หมายถึงความไม่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
2. **อันโยนยาภาวะ** หมายถึงความไม่มีที่ปฏิเสธความเหมือนกัน เช่น โต๊ะไม่ใช่เก้าอี้ หรือเก้าอี้ไม่ใช่โต๊ะ นาย ก.ไม่ใช่ นาย ข. ขอให้จำง่าย ๆ ว่าอันโยนยาภาวะ คือข้อเท็จจริงที่ว่าสิ่งหนึ่งไม่ใช่อีกสิ่งหนึ่ง

ข. ทฤษฎีปริมาณของไวยเศมิกะ

ทัศนะของไวยเศมิกะว่า วัฏติกาลของโลกก็ดี วิบัติกาลของโลกก็ดี ย่อมขึ้นอยู่กับ การรวมตัวกันและการแยกตัวออกของธาตุ หรือปริมาณ 4 คือ ดิน, น้ำ, ลม, ไฟ

ดังนั้นทฤษฎีนี้จึงเรียกกันว่า “ทฤษฎีปริมาณของโลก” แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีปริมาณของไวยเศมิกะยังมีข้อแตกต่างกับทฤษฎีปริมาณของปรัชญากรีกอยู่ เพราะไวยเศมิกะมีความเห็นว่า อันการที่ปริมาณทั้ง 4 ชนิด จะรวมตัวเข้ากันก็ดี จะแยกออกจากกันก็ดี ย่อมเป็นไปตามกฎทางจิต และระเบียบทางศีลธรรมอยู่

อนึ่ง ทรัพย์ (Substance) อีก 5 อย่าง คือ อากาศ - กาล - เทชะ - มนัส - และอาดมันที่ไวยเศมิกะรับรองว่า มีอยู่นิรันดรนั้น ไม่ใช่เป็นปริมาณทางวัตถุอย่างเช่น ดิน, น้ำ, ลม, ไฟนี้แสดงว่าไวยเศมิกะมิใช่พวกวัตถุนิยม แต่เป็นขั้นหนึ่งของปรัชญาทางจิต

ทฤษฎีปริมาณของปรัชญาไวยเศมิกะนั้น แม้จะมีส่วนคล้ายคลึงกับทฤษฎีปริมาณของลูซิปัสและเดโมคริตัส แต่มีลักษณะที่แตกต่างกันอยู่หลายประการ

ส่วนที่เหมือนกันนั้น ทั้งไวยเศมิกะและนักปรัชญากรีกโบราณ เห็นว่าปริมาณเป็นส่วนประกอบที่เล็กที่สุดของสสาร แต่ละปริมาณไม่ประกอบขึ้นด้วยสัดส่วน เป็นสิ่งเที่ยงแท้แบ่งแยกไม่ได้ ทำลายไม่ได้ สร้างขึ้นใหม่ไม่ได้ รับรู้ไม่ได้ด้วยประสาทสัมผัส และเป็นสาเหตุทางเนื้อหาหรือวัตถุปัจจัยแห่งสากลจักรวาล

ความแตกต่างระหว่างทฤษฎีของกรีกและไวยเศมิกะ

ประการแรก ลูซิปัส และเดโมคริตัส ถือว่า ปริมาณของธาตุต่าง ๆ มีความแตกต่างกันเฉพาะจำนวนหรือปริมาณเท่านั้น แต่ในด้านคุณภาพหรือคุณสมบัติทุก ๆ ปริมาณมีลักษณะเหมือนกัน

ส่วนปรัชญาไวยเศมิกะ ถือว่าปริมาณของลมซึ่งละเอียดอ่อนที่สุดมีการสัมผัสเป็นคุณสมบัติ ปริมาณของไฟมีลักษณะหยาบกว่าปริมาณของลม มีสีและการสัมผัสเป็นคุณสมบัติ ปริมาณของน้ำนั้นหยาบที่สุด มีสี, การสัมผัส, รสและกลิ่น เป็นคุณสมบัติ นอกจากนี้จะถือว่าปริมาณของแต่ละปริมาณเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ไม่แตกดับแล้ว ปรัชญาไวยเศมิกะยังถือว่า คุณสมบัติของปริมาณแต่ละอย่างก็เป็นสิ่งที่แท้เช่นเดียวกัน

ประการที่ 2 ปรัชญากรีกถือว่า ทุก ๆ ปริมาณไร้คุณสมบัติทุกขุมิ คงมีแต่คุณสมบัติปฐมภูมิเท่านั้น ส่วนปรัชญาไวยเศมิกะถือว่าทุก ๆ ปริมาณมีทั้งคุณสมบัติปฐมภูมิและคุณสมบัติทุกขุมิ

ประการที่ 3 ปรัชญากรีกถือว่า ปริมาณมีทั้งกัมมันตภาพ (activity) และจลนภาพ (motion), อยู่ในตัวโดยธรรมชาติ หรืออีกนัยหนึ่งแต่ละปริมาณไม่มีการหยุดนิ่ง หากเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา โดยเคลื่อนไหวยากเบี่ยงเบนสู่เบื้องล่างอย่างสับสน จึงมีการวิ่งชนกันอยู่ตลอดเวลา เมื่อชนกันมาก ๆ ก็รวมตัวกันเป็นเกลียวปริมาณ และเมื่อรวมกันหนาแน่นเข้าก็กลายเป็นโลกและสิ่งต่าง ๆ ในโลก

ส่วนปรัชญาไวเคซิเคถือว่า โดยธรรมชาติของมัน ปริมาณเป็นสิ่งที่ไร้กัมมันตภาพ และจลนภาพ จึงอยู่ในภาวะหยุดนิ่งตลอดเวลา จลนภาพหรือความเคลื่อนไหวของปริมาณเกิดขึ้นจากกระทำของอำนาจที่มองไม่เห็น การรวมตัวกันเป็นโลกและสิ่งต่าง ๆ ในโลกเกิดจากเจตจำนงของพระเจ้าซึ่งไวเคซิเคถือว่าทรงเป็นผู้สร้างโลก และสิ่งทั้งปวงในสากลจักรวาล

ประการที่ 4 ปรัชญากรีกถือว่า วิญญาณของสิ่งมีชีวิตก็เกิดจากการรวมตัวของปริมาณ แต่เป็นปริมาณชนิดพิเศษ

ส่วนปรัชญาไวเคซิเคถือว่าวิญญาณหรืออาตมันนั้นเป็นสิ่งที่มียู่เป็นพิเศษต่างหากจากปริมาณ และไม่ได้เกิดจากการรวมตัวกันขึ้นจากปริมาณของธาตุใด ๆ อาตมันหรือชีวาตมัน เป็นสิ่งที่เที่ยงแท้รันดรควบคู่ไปกับปริมาณ แต่ละชีวาตมันมีวิเศษลักษณะเป็นของตนเอง โดยเฉพาะ

ประการที่ 5 ปรัชญากรีกถือว่า ปริมาณมีลักษณะเป็นวัตถุนิยม วิวัฒนาการที่เกิดจากการรวมตัวกันเป็นสิ่งต่าง ๆ ของปริมาณนั้นเป็นไปในแบบจักรกล โดยอาศัยจลนภาพที่เป็นธรรมชาติของปริมาณเอง ไม่มีอำนาจจากภายนอกใด ๆ คอยบงการให้เป็นไป

ส่วนปรัชญาไวเคซิเคมีทัศนะว่า การรวมตัวและวิวัฒนาการเป็นสิ่งต่าง ๆ ของปริมาณขึ้นอยู่กับการชี้นำทางจิตและการควบคุมด้วยกฎทางศีลธรรม ผู้ชี้นำโดยการตั้งเจตจำนงให้ปริมาณรวมตัวเข้าเป็นสิ่งต่าง ๆ นั้นได้แก่พระเจ้าเป็นเจ้านั่นเอง

ปรัชญาไวเคซิเคถือว่าสากลจักรวาลประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่มีการเกิดขึ้นตั้งอยู่และเสื่อมสลายไปตามกาลเวลาส่วนหนึ่ง และสิ่งที่เที่ยงแท้ดำรงอยู่ชั่ววันรันดรส่วนหนึ่ง

ในส่วนที่เที่ยงแท้กันนี้ได้แก่ปริมาณของธาตุ 4 และสิ่งที่ไวเคซิเคถือว่าเป็นสารอีก 5 อย่าง คือ อากาศ, อวกาศ, กาละ, มนัส และอาตมัน ซึ่งทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า “ปหารตะ” (ตั้งกล่าวแล้วข้างต้น) คือสิ่งที่มีอยู่จริง สำหรับห้าอย่างหลังนี้ไม่รวมอยู่ในทฤษฎีปริมาณของปรัชญาระบบนี้

สิ่งต่าง ๆ ตามทัศนะของไวเซซิกะเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของปริมาณ โดยเริ่มต้นด้วยปริมาณ 2 ปริมาณรวมกัน (หยาด) สิ่งที่รวมกัน 2 ปริมาณขึ้นไป ส่วนเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง เพราะมีการเริ่มต้น ซึ่งในที่สุดก็จะจบลงด้วยการเสื่อมสลายหรือแตกสลาย ตัวอย่าง เช่น ดอกกุหลาบดอกหนึ่ง ซึ่งที่แรกไม่มีอยู่ครั้นปริมาณของธาตุต่าง ๆ มารวมกันเข้ามันค่อย ๆ มีขึ้น พอมีขึ้นแล้วชั่วระยะไม่นานมันก็เริ่มสลาย และในที่สุดมันก็สิ้นสภาพของความเป็นดอกกุหลาบ เพราะปริมาณที่รวมกันขึ้นเป็นดอกกุหลาบค่อย ๆ กระจายกระจายออกจากกันจนหมดสิ้น

ไวเซซิกะกล่าวต่อไปอีกว่า ถ้าปริมาณมารวมเข้าด้วยกัน 3 ปริมาณ เรียกว่า “ไตรออต” เมื่อปริมาณมารวมกันถึง 3 ปริมาณแล้ว สิ่งนั้นก็รับรู้ด้วยประสาทสัมผัสได้ ส่วนปริมาณเดียวหรือรวมกันแค่สองปริมาณนั้นเล็กเกินไปไม่อาจจะรู้ได้ทางประสาทสัมผัส แต่ก็พอรู้ได้โดยการอนุมานอย่างเดียว

ทฤษฎีเรื่องโลกของไวเซซิกะ

ไวเซซิกะอธิบายว่า “เมื่อพลังแห่งกรรมอันแฝงอยู่ในอาตมันเริ่มปฏิบัติหน้าที่ของมัน อาตมันก็ได้สัมผัสกับอณูแห่งลมเป็นอันดับแรก ซึ่งเป็นเหตุให้อณูแห่งลมเริ่มหมุนตัวจากการหมุนตัวมันจึงผสมกันในอัตราส่วนหยาดและเป็นไตรออต จึงเกิดมหาภูตรูปของลมขึ้น และลอยตัวอยู่ที่ท่ามกลางบรรยากาศอันหาที่สุดมิได้ ในฐานะเป็นสื่อกลางที่หมุนตัวอยู่อย่างไม่หยุดยั้ง จากนั้นอณูแห่งน้ำก็เริ่มมีการกระเทือนแล้ว หมุนตัวเข้าหากันในทำนองเดียวกับอณูแห่งลมจนกลายเป็นมหาภูตรูปของน้ำขึ้น และก็ผสมอยู่ในมหาภูตรูปของลม

จากนั้นอณูแห่งดินก็หมุนตัวจนกลายเป็นมหาภูตรูปของดินขึ้นแล้วก็เข้าไปผสมอยู่ในมหาภูตรูปของน้ำที่ถูกลมพัดพาให้หมุนตัวอยู่

ต่อจากนั้นอณูแห่งไฟก็หมุนตัวเข้าหากัน จนกลายเป็นมหาภูตรูปของไฟ ดังเช่นอณูอื่น ๆ ดังกล่าวมา แล้วเข้าผสมอยู่กับมหาภูตรูปของลม, น้ำและดิน

จากการรวมตัวกันของมหาภูตรูปดังกล่าว ทำให้เกิดฟองไข่ของโลกขึ้น ในฟองไข่นี้มีสิ่งที่มีชีวิตซึ่งมีปัญญาญาณ มีความกล้าหาญ มีอิสระ สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่า “พรหมา” ซึ่งพระมหาคเศวรผู้เป็นเจ้าของบันดาลให้มีขึ้น เพื่อให้เป็นวิญญาณของโลกหรือเรียกว่า “สากลชีพ” ต่อจากนั้นพระผู้เป็นเจ้าของก็มอบหน้าที่สร้างโลกให้แก่พระพรหมเป็นผู้ดำเนินการเองเรื่อยไป จนถึงกาลจะอวสานแห่งโลก

เมื่อจะถึงกาลสมัยที่โลกจะสลาย พระพรหมผู้เป็นวิญญาณโลกก็จะสละร่างของตนคือโลก ดังเช่นที่วิญญาณอื่น ๆ สละร่างของตนไป ฉะนั้น ในกาลนั้นพระมหาคเศวรเจ้าเกิดเจตจำนงที่จะทำลายโลกขึ้นมาทันทีพร้อม ๆ กับเจตจำนงนี้ พลังแห่งกรรมฝ่ายทำลายที่จะทำลายอันแฝงอยู่ในวิญญาณก็เริ่มไหวตัวต่อต้านกับพลังฝ่ายก่อ ในที่สุดก็เอาชนะได้ พลัง

กรรมฝ่ายก่อเหตุทำหน้าที่ทันที ส่วนพลังฝ่ายทำลายก็ลงมือปฏิบัติการทำลายต่อไปแล้วอณูหรือธาตุต่าง ๆ ที่ผสมกันอยู่ก็เริ่มสลายคลายตัวออกจากกัน อณูดินแยกไปก่อน แล้วอณูน้ำ-ไฟ-ลมก็แตกแยกออกมาตามลำดับ อณูที่แตกออกมานี้จะดำรงอยู่อย่างโดด ๆ แต่ละตัวตามเดิมเหมือนเมื่อครั้งยังไม่มีโลกนั้นแล

อภิปรัชญาสาขชยะ

คำว่า “สาขชยะ” มาจากคำว่า “สังขยา” หมายถึงความรู้อันถูกต้อง และอาจหมายถึงถึง “จำนวน” ก็ได้ เพราะปรัชญาสาขชยะมุ่งหนักไปในทางความรู้ 2 ทาง คือ

- พุทธิปัญญา (intellectual) และ
- ทางทฤษฎี (theoretical)

ตามประวัติที่บอกว่าภาษาชื่อ กบิล เป็นผู้ก่อตั้งปรัชญาสำนักนี้ขึ้นมา และเป็นปรัชญาสำนักเก่าแก่ของอินเดียสำนักหนึ่ง

ทัศนะทางอภิปรัชญาของสำนักสาขชยะมีดังต่อไปนี้

ในขณะที่ปรัชญาหลายสำนัก เช่น จารวาก, เซน และพุทธ เป็นต้น ถือว่าปรมาณูของธาตุ 4 เป็นมูลเหตุของโลกดังกล่าวแล้ว แต่ปรัชญาสาขชยะเห็นว่า ธาตุทั้ง 4 นั้นหาเป็นมูลเหตุของสิ่งต่าง ๆ ไม่ เพราะผลิตผลชนิดละเอียดเช่น มนัส (mind), พุทธิ (intellect) และอหังการ (ego) นั้น ใคร ๆ พุฒไม่ได้ว่ามาจากธาตุทั้ง 4 เมื่อเป็นเช่นนั้นจะเกณฑ์ให้วัตถุธาตุทั้ง 4 เป็นมูลเหตุของสรรพสิ่งได้อย่างไรเล่า?

ดังนั้น สาขชยะจึงเห็นว่า ผลิตผลอันละเอียดนี้ก็คือ ธาตุอื่น ๆ เช่น ดิน, น้ำ, ลม, ไฟ ก็ดี ตลอดจนพืชพันธุ์อื่น ๆ ก็ดี มีมูลกำเนิดมาจากภาวะชนิดเดียวกัน เป็นภาวะละเอียดสามารถแพร่อยู่ได้ในสรรพสิ่ง เป็นอิสระในตัวเอง และพร้อมที่จะก่อให้เกิดผลิตผลของมันคือโลกนี้ได้เสมอ

ประกฤติหรือมูลเหตุของโลก

ปรัชญาสาขชยะเรียกภาวะที่ละเอียดนี้ว่า “ประกฤติ” ประกฤตินี้เองเป็นตัวพลังอันละเอียด, ลึกลับ, มหัศจรรย์ เมื่อผู้ก่อให้เกิดโลกมีขึ้น และทำให้โลกนี้วินาศสูญหายได้อีกด้วย ตามระเบียบวงจรแห่งอุบัติกาล และวิบัติกาลของโลก

เราอาจจะสงสัยว่าประกฤติอย่างเดียวเป็นมูลเหตุให้เกิดโลกทั้งโลกได้อย่างไร สาขชยะอธิบายว่า “ประกฤติ” นั้น ไม่ใช่ธาตุเชิงเดี่ยว ประกฤตินั้นเป็นเพียงชื่อที่ใช้เรียกธาตุละเอียด 3 ชนิด ที่รวมกันในลักษณะสมมูล ธาตุละเอียดนี้เรียกว่า “คุณ” “คุณ” มี 3 ชนิด คือ

- สัตตวะ
- รชชะ และ
- ตมะ

1. สัตตวะ คือธาตุแห่งความดี, ความสุข, ความแจ่มใส, ความเบา วลว ซึ่งจะก่อให้เกิดความดี, ความสุข, ความแจ่มใส, ความเบา เป็นต้น ธาตุนี้มีสีขาว

2. รชชะ คือธาตุแห่งความชั่ว, ความทุกข์, ความเคลื่อนไหว, ความเร่งเร็ว ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดังกล่าว ธาตุนี้มีสีแดง

3. ตมะ คือธาตุแห่งความมืด, ความมัวเมา, ความโง่, ความเฉย ๆ, ความยุ่งยากสับสน วลว ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดังกล่าว ธาตุนี้มีสีดำ

คุณลักษณะทั้ง 3 นี้ แม้จะขัดกันในขณะที่อาการ แต่ก็แยกกันไม่ได้ และต้องอาศัยกันเหมือนไส้ตะเกียง, น้ำมัน และเปลวของตะเกียง ฉะนั้นแม้ว่าต่างชนิดกันและมีลักษณะขัดแย้งกัน แต่ก็อาศัยซึ่งกันและกัน ธาตุทั้ง 3 นี้เป็นธาตุละเอียดมาก เราไม่สามารถจะมองเห็นได้ แต่รู้ได้โดยอนุมานเอาคุณลักษณะของมัน เช่น ที่ได้มีสุข, ทุกข์และเฉย ๆ ที่นั้นย่อมมีธาตุทั้ง 3 นี้ อย่างแน่นอน

ปุรุชะสังจธรรมอันดับสอง

สาขชยะยอมรับว่าประกฤติเป็นสังจธรรม คือสิ่งที่มีอยู่จริงอย่างหนึ่งดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ประกฤติจะไม่มีประโยชน์อันใด ถ้าไม่มีสังจธรรมอีกอย่างหนึ่ง เพราะประกฤติมีไว้เพื่อสังจธรรมนั้นนั่นเอง

สังจธรรมที่รองจากประกฤติก็คือ ปุรุชะนั่นเอง ปุรุชะก็คืออัตมัน แสดงว่าสาขชยะถือว่ามื่อัตตาเหมือนกัน

ลักษณะของปุรุชะตามทัศนะของสาขชยะนั้น ปุรุชะคืออัตตาและอัตตาก็ไม่ใช่ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ไม่ใช่ระบบประสาท ไม่ใช่สมอง ไม่ใช่กระแสความรู้สึก, ไม่ใช่อินทรีย์, ไม่ใช่มนัส และไม่ใช่พุทธิ (intellect) แต่อัตตาคือวิญญาณ ซึ่งเป็นธาตุรู้สึกรู้คิด โดยเฉพาะ กล่าวคือเป็นตัวผู้รู้, อัตตาคือวิญญาณอันบริสุทธิ์ เป็นตัวผู้ทำและผู้เสวยกรรม อันประกฤติและสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่วิวัฒนาการมาจากประกฤติมีไว้เพื่อปุรุชะหรืออัตตานี้เท่านั้น มิใช่เพื่อตัวของตัวเอง อัตตาเป็นสังจธรรมที่อยู่เหนือความสงสัยใด ๆ ทั้งสิ้น อัตตาเป็นนิตยะอยู่เหนือกาละเทศะ

เมื่อว่าโดยลักษณะของปุรุชะแล้ว ปุรุชะอยู่เหนือการเปลี่ยนแปลงมีอยู่ได้เองและแพร่หลายอยู่ทั่วไป

ความสัมพันธ์ระหว่างประภคฤคกับปุรุษะ

ปุรุษะสาขงขะได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างประภคฤคกับปุรุษะโดยเปรียบเทียบ กับคนตาบอดและคนขาด้วนไว้อย่างน่าฟัง ดังนี้

ตามปกติคนตาบอดถึงจะขาดีเพียงใด ก็เดินทางไกล ๆ ไม่ได้ มีปัญหาว่าทำอะไรจึง จะให้คนทั้งสองเดินทางไกล ๆ ได้ คำตอบก็คือ ต้องให้คนตาดีแต่ขาด้วนที่คอคคนตาบอดแต่ ขาดี คนตาดีขาด้วนจะเป็นผู้บอกทาง และคนตาบอดขาดีจะเดินไปตามคำบอกนั้นที่นี้คนทั้ง 2 ก็จะเดินทางถึงจุดหมายข้อนี้ฉันใด

ประภคฤคซึ่งมีกิริยา (active) แม้จะเดินได้ก็ไม่รู้ทาง เพราะขาดสติปัญญาถ้าจะเปรียบ แล้วประภคฤคก็เหมือนคนตาบอด - ขาดี จึงจำเป็นต้องอาศัยปุรุษะซึ่งมีสติปัญญา แต่ไม่มี กิริยา (inactive) จึงเดินทางไม่ได้เหมือนคนขาด้วนแต่ตาดี

ฉะนั้นถ้าให้ปุรุษะคอยบอกทางประภคฤคก็จะเดินทางไปได้ถึงเป้าหมาย นี้แหละคือ ความสัมพันธ์ระหว่างประภคฤคกับปุรุษะ

ปุรุษะโยคะ

ปุรุษะโยคะนี้ไม่ได้แสดงทัศนะทางอภิปุรุษะไว้เด่นชัดเหมือนไวเศษิกะและสาขงขะ เพราะส่วนมากปุรุษะโยคะเน้นหนักในเรื่องปฏิบัติ ดังนั้นหลักของปุรุษะโยคะจึงเด่นชัด ไปในเรื่อง

- จิตวิทยา
- จริยศาสตร์ และ
- เทววิทยา

ดังนั้นในที่นี้จะนำทฤษฎีทางเทววิทยามาเสนอไว้ เพราะเห็นว่าเทววิทยาก็เป็นหลัก การทางอภิปุรุษะด้วยเหมือนกัน

ปุรุษะโยคะเชื่อว่า พระเจ้ามีรูป พระเจ้าทรงคุณอันประเสริฐ เป็นเลิศกว่ามนุษย์ และสัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้ปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทุกอย่าง เป็นผู้สร้างไว้ซึ่งโลก และ เป็นผู้ปกครองโลก

พระผู้เป็นเจ้าของโยคะนั้น คือพระองค์มิได้ทรงเป็นผู้สร้างโลก, พิทักษ์โลกและ ทำลายโลก เหมือนอย่างพระผู้เป็นเจ้าของปุรุษะสำนักอื่น ๆ บางระบบของอินเดีย หาก เป็นเพียงปุรุษะพิเศษที่ยิ่งใหญ่ และสมบูรณ์เหนือปุรุษะอื่น ๆ พระองค์มิได้มีหน้าที่ให้รางวัล แก่ผู้ทำความดีหรือลงโทษแก่ผู้ทำความชั่ว ปุรุษะที่มีอยู่นับจำนวนไม่ถ้วนและประภคฤคไม่ได้ เป็นสิ่งสร้างสรรค์ของพระองค์ แต่เป็นสิ่งแท้จริงอันติมะที่มีอยู่ตลอดกาลเช่นเดียวกับพระองค์

พระผู้เป็นเจ้าของโยคะไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการหลุดพ้นหรือการบรรลุ โภคะของปุรุषะ พระองค์เพียงแค่ช่วยให้การบรรลุ โภคะง่ายขึ้น โดยทรงช่วยจัดอุปสรรค ในการปฏิบัติธรรมให้แก่ผู้จงรักภักดีต่อพระองค์ อนึ่งความหลุดพ้นหรือ โภคะก็หาได้เป็น การเข้าถึงความเป็นเอกภาพกับพระผู้เป็นเจ้าของแต่ประการใดไม่ หากแต่เป็นเพียงการแยกตัว ของปุรุषะออกจากประภคิตตลอดไปเท่านั้นเอง

สรุปว่า ประโยชน์ของการมีของพระผู้เป็นเจ้าของ แห่งปรัชญาโยคะนั้น มีเพียงอย่างเดียว นั่นคือ ช่วยให้ผู้ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ และผู้ที่ภักดีต่อพระองค์ได้รับการสะดวก ในการปฏิบัติธรรม และเข้าถึง โภคะได้ง่ายขึ้น โดยอาศัยพระองค์ช่วยขจัดปัดเป่าอุปสรรค ต่าง ๆ ให้หมดไปเท่านั้น

อภิปรัชญามีมังสา

คำว่า “มีมังสา” แปลว่า “ความคิดที่น่าเคารพ” เชื่อกันว่าผู้ก่อตั้งปรัชญา สำนัก มีมังสา (ปुरुวมมังสา) คือท่านไซมินิ ซึ่งเป็นนักปรัชญาที่มีชื่อเสียงของอินเดียผู้หนึ่ง ทัศนะทางอภิปรัชญาของสำนักมีมังสามีสั่งนี้

ไซมินิถือว่าความแท้จริงมี 2 ชนิดคือ

- ความจริงทางวัตถุวิสัย
- ความจริงทางจิตวิสัย

กล่าวสั้น ๆ ก็คือว่า ท่านยอมรับว่า วัตถุภายนอกที่เราเห็นได้ รู้ได้มีอยู่จริง และยอมรับว่าจิตหรืออาตมันซึ่งเป็นผู้นึกคิด และเป็นตัวการในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ก็มีอยู่จริง

ในบรรดาความจริง 2 ชนิดนี้ ความจริงทางวัตถุวิสัย เช่น ร่างกายของเรามีอยู่จริง แต่เป็นอนิจจังและทุกขัง ส่วนอาตมันซึ่งเป็นความจริงทางจิตวิสัยนั้นเป็นนิจจัง, ไม่ตาย เมื่อร่างกายแตกสลายไป อาตมันในร่างนั้นก็ออกไปเข้าร่างใหม่ อาตมันที่ทำการมดีอย่างสูงสุด จะไปสู่สุคติโลกสวรรค์

เกี่ยวกับเรื่องวิญญาณ

มีมังสามีความเชื่อคล้าย ๆ กับไวเศษิกะ คือถือว่าวิญญาณเป็นทริพย์ (Substances) เทียงแท้ถาวรไม่เปลี่ยนแปลง มีจำนวนมากดวง ไม่ใช่มีดวงเดียวอย่างที่พวกเวทาคะเชื่อถือ

เกี่ยวกับเรื่องโลก

มีมังสาถือว่าโลกนี้ประกอบด้วยธาตุทางวัตถุ 4 อย่างเหมือนกัน และเชื่อว่ากฎแห่ง กรรมมีอิทธิพลเหนือการสร้างสรรคทุกชนิด หมายความว่าสิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นแล้วสลายไปตาม อิทธิพลของกรรม ไม่ใช่พระเจ้าเป็นผู้สร้างและทำลาย เพราะโลกนี้ไม่เที่ยงแท้ถาวร มีอยู่ อย่างนี้ตลอดมา จึงไม่จัดว่ามีใครสร้างและคงจะไม่มีใครทำลายได้

ทฤษฎีเรื่องศักดิ์ (Potency)

คำว่าศักดิ์แปลว่า อำนาจ, คืออำนาจทางก่อ เป็นอำนาจที่มีอยู่ในเหตุ อำนาจนี้เรามองไม่เห็น แต่เรารู้ว่ามีอำนาจนี้อยู่ในสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นเหตุให้เกิดสิ่งอื่นต่อไปอีก

ในกรณีเมล็ดพืชที่ไม่ตายทุกชนิด มีศักดิ์ของมันอยู่ด้วยอำนาจของศักดิ์ในเมล็ดพืช เมื่อเรานำไปปลูกในที่เหมาะ ๆ มันจึงงอกขึ้นมาได้ ตรงกันข้ามถ้าเราทำให้เมล็ดพืชมันหมดศักดิ์ เช่น เอาไปเผาไฟมันจะไม่งอกอย่างเด็ดขาด

มีนางสาวอมรับว่า มีศักดิ์ในสิ่งต่าง ๆ ถ้าเราไปถามอาจารย์สำนักปรัชญามีนางสาวว่า ทำไมฉันหว่านข้าวปลูกลงในนาตั้งหลายปี ไม่ปรากฏว่างอกงามเลย แต่คนอื่นหว่านเพียงเล็กน้อย แต่กลับงอกงามดี อาจารย์สำนักนี้จะพูดอย่างภาคภูมิใจว่า เพราะเมล็ดข้าวปลูกนั้นไม่มีศักดิ์เสียแล้ว ควรหาชนิดที่มีศักดิ์ ส่วนของคนอื่นที่งอกงามดีเพราะมันมีศักดิ์ การยอมรับเรื่องศักดิ์นี้มีค่าในการอธิบายปัญหาดังกล่าวนี้ได้ ถ้าหากไม่ยอมรับเรื่องศักดิ์ก็อธิบายได้ยาก

ปรัชญาสำนักนยายะไม่เห็นด้วย เพราะเคยมีตัวอย่างที่เมล็ดพืชสมบูรณ์พร้อมที่จะงอกได้ แต่เรานำไปปลูกในที่ที่ไม่เหมาะสม, ไม่มีอุตุ, อาหารดีสำหรับพืชชนิดนั้น มันจึงไม่อาจงอกได้ การไม่งอกของมันไม่ใช่เหตุภายในแต่เนื่องมาจากเหตุภายนอกต่างหาก

มีนางสาวเอาทฤษฎีศักดิ์ไปใช้อธิบายแก้ปัญหาที่ว่า ทำไมผลแห่งการกระทำพิธีกรรมในชาตินี้ จึงไปให้ผลในชาติหน้าหลังจากการทำความกรรมเสร็จแล้วตั้งนาน เขาอธิบายว่า พิธีกรรมที่ทำไปแล้วนั้น จะก่อให้เกิดศักดิ์ขึ้นในวิญญาณของผู้ประกอบพิธีกรรม

ศักดิ์นี้ไม่อาจสัมผัสได้ และไม่อาจรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 มีนางสาวเรียกว่า “อปุระวะ” และศักดิ์นี้จะติดอยู่ในวิญญาณเรื่อยไปจนกว่าจะได้โอกาสให้ผล เมื่อโอกาสเหมาะที่จะให้ผลเมื่อใด ศักดิ์ตัวนี้ก็จะสำแดงผลแห่งการกระทำพิธีกรรมออกมาทันที

ข้อนี้แสดงให้เห็นว่า กรรมทุกอย่างย่อมให้ผล แต่จะให้ผลเร็วหรือช้าแล้วแต่กำลังของศักดิ์และสิ่งแวดล้อม หรือโอกาสเหมาะที่ศักดิ์จะให้ผลได้

ในเรื่องนี้ เรามักจะเห็นกันอยู่เสมอว่า บางคนทำความกรรมดีไว้ แต่กลับได้รับผลชั่ว ส่วนคนทำความกรรมชั่วไว้กลับได้ผลดี ทั้งนี้มีนางสาวถือว่า ศักดิ์ของกรรมเก่าได้โอกาสให้ผลในขณะนั้นนั่นเอง เช่น บางคนไม่เคยทำบาปหยาบช้าเลยในปัจจุบัน แต่เขากลับได้รับแต่ความทุกข์เดือดร้อนนานาประการ นั่นเป็นเพราะศักดิ์ของกรรมเก่าที่ไม่ดีได้โอกาสให้ผล ส่วนศักดิ์ของกรรมใหม่ยังไม่ได้โอกาสให้ผล ในกรณีของผู้ทำแต่กรรมชั่ว แต่ได้รับความสุขสบายก็เหมือนกัน เป็นเพราะศักดิ์ของกรรมดีในกาลก่อนได้โอกาสให้ผลในขณะนั้นอยู่

ทฤษฎีเรื่องอาตมัน (Soul)

มีบางสาเชื่อว่ามีอาตมันหรืออัตตาในฐานะเป็นผู้ทำกรรมและเสวยกรรม อัตตานั้น ทรงความอมตะ และมีอำนาจมากเป็นอนันตะ คือมีมากเท่ากับจำนวนคนและสัตว์ เพราะแต่ละคนมีอัตตาก็คนละ 1 อัตตา

มีบางสามีความเห็นเช่นเดียวกับนยายะ-ไวเศษิกะ ว่าอัตตาเป็นทรัพย์ชนิดหนึ่ง อัตตาที่แท้เป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์ ความรู้สึกนึกคิดไม่ใช่เนื้อหาของอัตตา เป็นเพียงคุณสมบัติจรของอัตตาเท่านั้น เพราะอาจแยกจากกันได้ คืออัตตาสามารถมีอยู่ได้ในขณะที่ไม่มีความรู้สึกนึกคิด เช่น ในขณะที่หลับสนิทไม่มีฝัน ความรู้สึกนึกคิดดับสนิท ขณะนั้นมีแต่อัตตาล้วน ๆ ที่รู้ว่ามีอัตตาอยู่ก็เพราะเป็นผู้สืบต่อชีวิตอยู่ และได้รับผลของกรรมที่ทำไว้ก่อนหลับต่อไปได้ ในขณะที่เข้าถึงโมกษะความรู้สึกนึกคิดและคุณสมบัติอื่น ๆ ของอัตตาก็ดับสนิท คงเหลือแต่อัตตาบริสุทธิ์ ความรู้สึกนึกคิดหรือวิญญาน ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของอัตตานั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุปัจจัย เช่น ความรู้สึกเรื่องรูปจะเกิดขึ้น ก็ต้องมีรูปมากระทบตา หรือเสียงมากระทบหู เป็นต้น

อัตตานั้นมี 2 ประเภท คือ

- อัตตาที่ยังเวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสาร เป็นแบบพัทธชีพของเซน ทั้งนี้เพราะมีวิทยา คือการไม่รู้จักอัตตาตามความเป็นจริง

- อัตตาที่รู้แจ้งตัวเองแล้วจะเข้าถึงโมกษะ คือหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดจากภพหนึ่งไปสู่อีกภพหนึ่งต่อไป อัตตาที่เข้าถึงโมกษะแล้วจึงเป็นอัตตาที่บริสุทธิ์ อย่างที่เซนเรียกว่า มุกตชีพ

อภิปรัชญาเวทนตะ

คำว่า “เวทนตะ” แปลตามพยัญชนะว่า “ที่สุดแห่งพระเวท” เดิมทีคำนี้ใช้แทนคำว่า “อุปนิษัต” คือคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับพระเวทอันดับสุดท้าย

เหตุผลที่เรียกว่า “อุปนิษัต” ว่า “เวทนตะ” นั้นมีดังนี้

1. เพราะอุปนิษัตเป็นวรรณกรรมชิ้นสุดท้ายของสมัยพระเวท

2. เพราะใช้ศึกษาในอันดับสุดท้ายของคัมภีร์ยุคพระเวท คือตามกฎที่เชื่อถือกันนั้น เมื่ออยู่ในวัย “พรหมจารี” เขาให้ศึกษาคัมภีร์พระเวท ซึ่งเรียกว่า “สัมหิตา” พอเข้าสู่วัยครองเรือนเรียกว่า “คฤหัสถ์” เขาให้ศึกษาคัมภีร์พระเวทซึ่งเรียกว่า “พราหมณะ” ซึ่งเป็นคู่มือประมวลพิธีกรรมต่าง ๆ เมื่ออายุมากแล้ว ประสงค์จะพักการทำงานที่บ้านเข้าไปสงบตามป่าเขาลำเนาไพรที่เรียกว่า “วนปรัสถ์” เขาให้ศึกษาคัมภีร์พระเวทที่เรียกว่า “อาร์ณยกะ”

และเมื่อสละฆราวาสวิสัยมาบำเพ็ญตนเป็นนักบวชอย่างสมบูรณ์ที่เรียกว่า “สันยาสี” เขาให้ศึกษาคัมภีร์พระเวทที่เรียกว่า “อุปนิษัท”

3. เพราะคัมภีร์อุปนิษัทเป็นสุดยอดของอารยธรรมสมัยพระเวท กล่าวคือผู้เรียนคัมภีร์พระเวทต่าง ๆ มาแล้ว ยังไม่เชื่อว่ามีการศึกษาสมบูรณ์ ต้องเรียนคัมภีร์อุปนิษัทอีก จึงจะได้ความรู้สมบูรณ์

อุปนิษัทคืออะไร?

อุปนิษัท แปลว่า สิ่งที่ทำให้คนเข้าไปใกล้พระผู้เป็นเจ้าหรือ “สิ่งที่ทำให้คนเข้าใกล้ครู” โดยประการหลังนี้ ผู้เรียนต้องเรียนตัวต่อตัวกับครูและผู้เรียนก็ต้องถูกคัดเลือกเอาเฉพาะผู้ที่เหมาะสม จึงชื่อว่าเข้าไปนั่งใกล้ครู

บางท่านเรียกว่า “เวโทปนิษัท” คือความลึกลับเรื่องพระเวท คัมภีร์นี้กล่าวถึงเรื่องที่อยู่ได้ยาก คือเรื่อง

- อาตมัน
- พรหมัน หรือ ปริมาตมัน

นักปรัชญาเวทानตะที่มีชื่อเสียง

ผู้ก่อตั้งสำนักปรัชญาเวทानตะที่สำคัญมีหลายคน เช่น

- ท่านสังกราจารย์
- ท่านรามานูช
- ท่านมัทวะ
- ท่านวัลลภะ
- ท่านนิมพารกะ ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีทัศนะอีกมากมาย ล้วนแต่แตกกิ่งก้านออกไปจากปรัชญาที่เด่น ๆ ของท่านมัทวะ ที่มีทัศนะว่า ชีวะกับพรหมัน เป็นองคภาวะคนละอย่างและไม่อาจอยู่ร่วมกันในที่เดียวกันได้ ทัศนะนี้เรียกว่า ไทวตะ หรือ ทวินิยม (Dualism)

ท่านสังกราจารย์ มีทัศนะว่า ชีวะกับพรหมัน ทั้ง 2 นี้ เป็นองค์เดียวกัน จึงเรียกทัศนะนี้ว่า อไทวตะ หรือ เอกนิยม (Monism)

ท่านรามานูช เห็นว่า ชีวะกับพรหมัน เป็นอย่างเดียวกัน ต่างแต่ว่าชีวะนั้นมีลักษณะไม่สมบูรณ์ เพราะเป็นเพียงภาคหนึ่ง (part) ส่วนพรหมันนั้นสมบูรณ์เพราะเป็นมวลรวม (the whole) และมีส่วนสัมพันธ์กันในฐานะภาคกับมวลรวมของภาคทั้งมวล ทัศนะนี้เรียกว่า วิเศษญาไทวตะ หรือ วิเศษเอกนิยม (Qualified monism)

ที่จะนำมากล่าวในที่นี้เพียง 2 ทศนะ คือ ทศนะของท่านสังกกราจารย์ และรามานูช โดยลำดับ

เอกนิมของ ท่านสังกกราจารย์

ท่านสังกกราจารย์ (พ.ศ. 1300 - 1360) มีอายุแค่ 32 ปี เท่านั้นเอง แต่เป็นคนทีชาวอินเดียถือว่าเป็นนักปรัชญาเอกแห่งยุค มีวาทีะฉลตแหลมคม ท่านมีทศนะของอภิปรัชญาดังนี้

ทศนะเรื่องโลก

ท่านสังกกราจารย์มีความเห็นว่า พระพรหมมีอำนาจสร้างอยู่อย่างหนึ่งทีเรียกว่า มายา (illusion) มายานี้แม้จะเป็นอำนาจของพระพรหมและแยกมันออกจากพระพรหมไม่ได้ เหมือนเราไม่อาจแยกไฟออกจากการเผาไหม้ของไฟ แต่พระพรหมแสดงมายากลนี้แก่คนอื่นเท่านั้น มายาทงสร้างนี้มิได้มีอำนาจเหนือพระพรหม คือมิได้ทำให้พระพรหมเป็นมายาไปด้วย หรือถูกมายาปิดบังไว้แต่อย่างใด

การทีพระพรหมสร้างโลกด้วยมายากลนั้น พึงเข้าใจว่าเหมือนนักมายากลนั่นเอง กล่าวคือ นักแสดงกลสามารถจะปลุกต้นไม้ให้มีต้น มีใบ และมีผล ในขณะนั้นได้ สามารถเสกข้าวสารให้เป็นกึ่งได้เป็นต้น และคนดูทีไม่มีปัญญาก็สำคัญว่า สิ่งทีเขาแสดงนั้นเป็นจริง แต่สำหรับผู้แสดงเองและเป็นผู้รู้เท่าทัน กลับเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นเพียงมายากลเท่านั้น ข้อนี้ฉันใด โลกทีพระพรหมสร้างด้วยอำนาจมายากลนั้นก็เหมือนกัน ย่อมเป็นจริงแก่ผู้ไม่มีปัญญา แต่เป็นภาพมายาสำหรับผู้พระพรหม และผู้รู้แจ้งแล้ว

ทฤษฏีอู่ไทวตะ - เวทานตะของ ท่านสังกกราจารย์ ถือว่า มายาเป็นอำนาจทางสร้างของพระพรหมนั้น ก็คล้ายกับมายาธรรมดา เช่น การเห็นเชือกเป็นงู เห็นพยับแดดเป็นน้ำ กล่าวคือ มายาเกิดขึ้นเพราะอวิทยาเป็นต้นเหตุ เช่น เพราะเราไม่รู้ว่านั้นคือเชือกจริง ๆ จึงเห็นเป็นงู เป็นต้น แต่เมื่อเรารู้ว่านั้นคือเชือก นั่นคือพยับแดด ภาพลวงตา ซึ่งเคยเป็นมายางูและน้ำก็หายไป ข้อนี้ฉันใด โลกนี้ก็เหมือนกัน เป็นภาพมายาเกิดขึ้นเพราะอวิทยา ไม่รู้สสภาพแท้จริงของมัน ซึ่งอยู่เบื้องหลังนั้นคือพระพรหมผู้แสดงมายากล จึงหลงผิดคิดว่าโลกนี้เป็นของจริง เมื่อใดเรารู้แจ้งเกี่ยวกับเบื้องหลังของโลกเช่นนี้แล้ว ภาพมายาของโลกก็หายไปทันที

ท่านสังกกราจารย์ยืนยันในทศนะของท่านว่า กระบวนการวิวัฒนาการทั้งหมดเป็นเพียงภาพมายา ภาพลวงตา หรืออาการปรากฏ ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงจริง ๆ สำหรับคนทีไม่เข้าถึงสัจธรรมหรือเข้าถึงพรหมัน ก็ย่อมจะเห็นว่ากระบวนการวิวัฒนาการข้างต้นนี้เป็นเรื่องจริงจึงโลกวิวัฒนาการมาจริง ๆ แต่สำหรับผู้รู้แจ้งพรหมแล้ว ย่อมเห็นว่านั่นคือมายากลเท่านั้น

ทศนะเรื่องพรหมัน

“พรหมัน” หรือที่เราเรียกว่า “พระพรหม” นั้นชาวอินเดียมีความเชื่อต่าง ๆ กันมาตั้งแต่โบราณ ตามที่เชื่อกันมานั้น พรหมันมี 2 อย่าง คือ

- **สคุณพรหมัน** คือ พรหมที่ชาวอินเดียเชื่อกันว่า มีคุณต่าง ๆ เช่น ทรงเป็นผู้ปรากฏอยู่ทั่วไป (omnipresent) ทรงเป็นสรรพปัญญา (omniscient) และทรงมีศักดิ์านุภาพในทางสร้าง, พิทักษ์และทำลายโลก (omnipotent) ซึ่งเชื่อกันว่า “สรรพสิ่งมาจากพรหมัน และเมื่อสลายก็เข้าสู่พรหมันอีก”

เชื่อกันว่า สคุณพรหมันนั้นมีองค์ใหญ่ ๆ 3 องค์ ที่เรียกว่า “ตรีมูรติ” คือ

- พระพรหม ผู้สร้าง (Creator)
- พระวิษณุ ผู้พิทักษ์รักษา (Sustainer) และ
- พระศิวะ ผู้ทำลาย (destroyer)

- **นิรคุณพรหมัน** คือพระพรหม ที่ไม่มีคุณดังกล่าว ไม่มีคุณสมบัติใด ๆ ดังนั้นนิรคุณพรหมัน จึงมีลักษณะเป็น สัต - จิต - อาनันท (Being, Consciousness and Bliss)

สัต คือความแท้จริง มีความหมายตรงกันข้ามกับบอสัต ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่แท้จริง

จิต มีความหมายตรงกันข้ามกับบอจิต

อานันทะ มีความหมายตรงกันข้ามกับความทุกข์ - คือความสุข

ท่านคังกรจารย์อธิบายว่า สคุณพรหมันนั้น เป็นพรหม องค์เดียว ของนิรคุณพรหมันนั่นเอง กล่าวคือ สคุณพรหมันนั้นไม่ใช่ลักษณะแท้ของพระพรหม เป็นความจริงขั้นสมมติ เป็นโลกบัญญัติ เป็นความเชื่อของสามัญชน ส่วนนิรคุณพรหมันนั้น เป็นลักษณะแท้ เป็นความจริงขั้นปรมาตม์

มีอุปมาอย่างน่าฟังว่า นายโคบาลคนหนึ่งถูกเกณฑ์ให้แสดงละครร่วมกับเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ เขาแสดงตัวเป็นกษัตริย์ เป็นผู้แก่งัดกล้าสามารถมาก ได้ยกกองทัพไปปราบข้าศึกศัตรูให้ราบคาบ จนได้ครองนครต่าง ๆ มากมาย

พิจารณาตามนัยนี้ นายโคบาลมี 2 บทบาท คือ เป็นกษัตริย์ในการแสดงบนเวที และเป็นคนเลี้ยงโคธรรมดา บทบาททั้งสองของเขาเป็นความจริงทั้งนั้น แต่การเป็นกษัตริย์ของเขาเป็นการชั่วคราว, เป็นการสมมติ ไม่ได้เป็นจริง ๆ ผู้ที่ดูละครเป็นจะรู้ชัดว่าเป็นบทบาทตามเรื่องละคร แต่ความเป็นนายโคบาลของเขาเป็นเรื่องจริงแท้ เพราะเขาได้เป็นโคบาลจริง ๆ ข้อนี้ฉันใด

ในเรื่องพระพรหม ก็เช่นเดียวกัน สคฺคพรหมันเปรียบได้กับความเป็นกษัตริย์ของ นายโคบาล นิรคฺคพรหมัน เปรียบได้กับความเป็นนายโคบาลของเขา

คังกราจารย์อธิบายต่อไปว่า โลกและสิ่งทั้งหลายในโลกจะปรากฏขึ้นได้ก็ต้องมีสิ่ง ตรงข้าม เพราะว่าโลกและสิ่งทั้งหลายเป็นเพียงภาพลวงตา ภาพมายา ไม่ใช่ของจริง ฉะนั้น จึงต้องมีของจริงเป็นฐานรองรับ เช่น การเห็นเชือกเป็นงู เชือกเป็นของมีจริง แต่เพราะเห็น เชือกไม่ชัดจึงเห็นเป็นงู งูในที่นี้ไม่ใช่ของจริง เป็นเพียงภาพปรากฏของเชือก และเมื่อเรา หายงงแล้ว เราจะเห็นเชือกเป็นเชือกตามความเป็นจริง

ดังนั้นในตัวอย่างนี้ เชือกเป็นฐานรองรับรูปปรากฏของงู และงูที่ปรากฏก็เพราะมีเชือก ถ้าไม่มีเชือก งูที่ทำให้เราตลึงงันนั้นก็ไม่มีปรากฏ และงูที่ปรากฏนี้ จะปรากฏในเชือกนั่นเอง มิได้ปรากฏอยู่นอกอาณาเขตของเชือก คือมีขนาดความยาวใหญ่เท่าเชือกที่เป็นฐานรองรับมัน นั่นเอง ข้อนี้ก็ฉันท

การปรากฏของโลกและสิ่งทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน คือปรากฏในพรหมัน มีพรหมัน เป็นฐานรองรับ และเมื่อโลกและสิ่งทั้งหลายหายไป เพราะมารู้แจ้งขึ้น มันก็หายเข้าไปใน พรหมันนั่นเอง เหมือนงูที่หายเข้าไปในเชือก เมื่อผู้นั้นมารู้ชัดว่า นี่คือเชือกไม่ใช่งู

ทศนะเรื่องคน

คังกราจารย์ แสดงทศนะเรื่องคนว่า คนนั้นประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ

- กาย
- อาตมัน

1. กายหรือรูป ที่เรามองเห็นได้ด้วยตานี้ ก็เหมือนกับวัตถุสิ่งของอื่น ๆ คือ ไม่ใช่ของจริง ไม่จีรังยั่งยืน เป็นเพียงอาการปรากฏหลอก ๆ เป็นภาพมายา จึงไม่ใช่ตัวแท้ของคน และเป็นเพียงส่วนประกอบภายนอกเท่านั้น

ท่านคังกราจารย์ แบ่งกายออกเป็น 2 อย่าง คือ

- กายหยาบ ที่เรียกว่า ร่างกาย ได้แก่กายที่เรามองเห็นกันอยู่นี้เป็นกายชั้นนอก กายหยาบ แยกได้ ตายได้ เหมือนวัตถุอื่น ๆ

- กายละเอียด เรียกว่า “สุขุมกาย” ประกอบด้วยอินทรีย์ 6 (จักขุ, โสต, ฉานะ, ชิวหา, กาย, ชีวีต) ชีวีตอินทรีย์ เรียกว่า ปราณ สุขุมกายนี้ไม่ตาย สุขุมกายนี้ห่อหุ้มอาตมันไว้ พอถูก กายแตกเรียกว่าตาย อาตมันจะออกจากกุตกายพร้อมด้วยสุขุมกาย ไปหากุตกายใหม่อีก เป็น อย่างนี้เรื่อย ๆ ไปจนกว่าอาตมันจะหยุดเวียนว่ายตายเกิด

2. อีกส่วนหนึ่งคืออาตมมัน ที่เราเรียกว่า “คน ๆ” นั้น ที่แท้ก็คืออาตมมันนั่นเอง อาตมมันเป็นตัวชีวะในคนเราทุกคน อาตมมันเป็นวิญญูณธาตุที่ทำหน้าที่กิน, ดื่ม, ทำ, พุด, คิด, ยืน, เดิน, นั่ง, นอน อาตมมันเป็นตัวยืน ส่วนกายเป็นตัวประกอบ เพราะอาตมมันทำให้กายเคลื่อนไหว ทำให้กายมีกิริยาต่าง ๆ ทำให้กายทรงตัวอยู่ได้ หากไม่มีอาตมมัน กายไม่ต่างอะไรกับท่อนไม้ ตามอธิบายนี้เราอาจเห็นได้ว่าอาตมมันกับกายต่างกัน

อาตมมันกับพรหมัน

ท่านสังกรจารย์ กล่าวว่า อาตมมันไม่ต่างกับพรหมัน ได้ในคำว่า “ตตฺ ตวํ อสึ” เจ้าเป็นนั่น (ตวํ คือปัจเจกชีพที่อยู่ในกายของแต่ละคน) ปัจเจกชีพคืออาตมมัน ส่วนคำว่า ตตฺ หมายถึง สัจภาวะที่อยู่เหนือโลก ซึ่งได้แก่พรหมัน อันเป็นวิญญูณของโลก ด้วยเหตุนี้ท่านจึงถือว่า อาตมมัน ก็คือพรหมัน และพรหมันก็คืออาตมมัน อาตมมันไม่ต่างกับพรหมัน และพรหมันก็ไม่ต่างกับอาตมมัน ที่ว่าไม่ต่างกันนั้น ท่านหมายถึงเนื้อแท้ของพรหมันกับอาตมมันเป็นอย่างเดียวกัน คือเป็นวิญญูณธาตุเหมือนกัน จึงเป็นสัจภาวะด้วยกันได้ และไม่ใช่ต่างก็เป็นสัจภาวะ คือไม่ใช่ต่างก็เป็นจริงแข่งกัน แต่ต่างก็เป็นภาวะอย่างเดียวกัน คือเป็นวิญญูณธาตุ

ท่านสังกรจารย์ ยอมรับว่า ทุกคนเป็นพรหมัน และการรู้ว่าเราเป็นพรหมันนั้นเป็น ความรู้ชั้นสูง ที่เราไม่รู้ว่าเป็นพรหมัน ก็เพราะอวิชชาบังไว้ และเพราะอาตมมันไม่รู้ ตัวเองดี จึงต้องเวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสารเรื่อย ๆ จนกว่าจะรู้จักตัวเองดี

อวิชชาเกิดขึ้นเพราะอาตมมันสัมพันธ์กับร่างกายแล้วเข้าใจผิดคิดว่า กายเป็นตัวของตัว เลยเกิดอหังการว่า “นั่นคือตัวเรา” และอหังการว่า “นั่นคือของ ๆ เรา” เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเป็นเหตุให้อาตมมันมีอาการเหมือนสุข ๆ ทุกข์ ๆ เกิดตายสลับกันไปเรื่อย ๆ ทั้งหมดนี้เป็นเพียงมายาเท่านั้น ความจริงอาตมมันตัวจริงหาได้เป็นทุกข์ หาได้เกิดตายไม่ เพราะอาตมมันที่แท้เป็นตัวสุข ตัวรู้ ตัวสัต อย่างเดียวกับพรหมัน และมายาที่ว่านั้นจะหมดไปได้ก็ด้วยความรู้แจ้ง กล่าวคือ เมื่ออาตมมันรู้จักตัวเองถูกต้องแล้ว อาตมมันก็พ้นทุกข์และไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารอีกต่อไป

ทัศนะเรื่องโมกษะ

ท่านสังกรจารย์ กล่าวว่า การรู้แจ้งตัวเองนั้นแหละทำให้อาตมมันพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดโดยสิ้นเชิง นั่นคือการบรรลุโมกษะ

โมกษะมี 2 อย่าง คือ

1. ชีวิตมุกติ - โลกชะของผู้ยังมีชีวิตอยู่ คืออาตมมันกับร่างกายยังสัมพันธ์กันอยู่ เทียบได้ สอุปาทิเสสนิพพาน ของพุทธศาสนา

2. วิเทหมุกติ - เป็นโลกชะของผู้มีกายดับไปแล้ว เทียบได้กับอนุปาทิเสสนิพพาน ของพุทธศาสนา

แต่การดำเนินไปสู่การรู้แจ้ง หรือบรรลุโลกชะนั้น ท่านสังกกราจารย์กล่าวว่า ต้องบำเพ็ญขุณฺณโยคะ คือบำเพ็ญขุณฺณอย่างเดียวเหมือนพุทธปรัชญาที่ว่า จะบรรลุนิพพานได้ ต้องปฏิบัติตามองค์มรรค 8 อย่างเดียว ฉะนั้น

อภิปรัชญาของท่านรามานูช (วิเศษญาไทวตะ - เวทานตะ)

ท่านรามานูช (พ.ศ. 1560 - 1680) ท่านผู้นี้มีอายุยืนยาวมาก คืออยู่มาได้ถึง 120 ปี ท่านเป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ยาทวประภาส โดยศึกษาเวทานตะอยู่นาน จนเกิดขัดแย้งกับอาจารย์ เพราะตีความในคัมภีร์อุปนิษัตต่างกัน จึงไม่ยอมเชื่ออาจารย์ ท่านถือว่ามีสติของท่านถูกต้อง

พรหมสูตร เป็นสูตรต้นเค้าของปรัชญาเวทานตะ โดยท่านสังกกราจารย์ได้รับจนาคัมภีร์ อรรถกถา แก่ความในพระสูตรนี้จนเกิดมีสำนักปรัชญาอไทวตะ เวทานตะ (Monism) ขึ้น ดังกล่าวแล้วในบทก่อน ครั้นต่อมาก็คัมภีร์อรรถกถาศรีภษะที่อธิบายแก้ข้อความในพระสูตรนี้เหมือนกัน จึงได้เกิดมีระบบปรัชญาของสำนักวิเศษญาไทวตะ - เวทานตะ โดยท่านรามานูช ขึ้นดังจะได้กล่าวต่อไป

ในขณะที่ท่านรามานูช เสร้าโคกถึงอาจารย์ผู้สูญเสียไปนั้น ท่านก็แหว่ได้ยินเสียง พระพรหมผู้เป็นเจ้าของว่า

“เราเป็นสัจภาวะสูงสุด เป็นเจ้าของศรีโดยสมบูรณ์แต่ผู้เดียว เป็นอำนาจทิพย์ เราเป็นความเหมือนที่อยู่ในความต่าง และผ่านความต่างเข้าไปจนถึงความเหมือนความจงรักภักดี ต่อเราอย่างแท้จริง เป็นมรรควิธีอย่างเดียวที่จะเข้าถึงโลกชะ ความพยายามของบุรุษแต่ลำพัง ไม่ใช่ทางให้บรรลุถึงโลกชะได้เลย จึงไม่มีความจำเป็น จะบรรลุโลกชะได้เมื่อตาย (วิเทหมุกติ) เท่านั้น”

เมื่อท่านได้รับสรเสียงของพรหมเช่นนั้น จึงกลับเข้าไปศึกษาลัทธิเวทานตะต่อจากท่าน “มหาปุรณะ” ผู้มีศักดิ์เป็นลุง จนจบและมีชื่อเสียงโด่งดังแห่งยุคของท่าน

ทัศนะทางอภิปรัชญาของท่านรามานูช มีดังต่อไปนี้

ทัศนะเรื่องโลก

ท่านรามานูช ถือทฤษฎีการสร้างโลกตามอย่างคัมภีร์อุปนิษัตอย่างเถรตรง ดังนี้

1. โลกของเรานี้เป็นของจริง มีจริง
2. พระพรหมเป็นผู้สร้างโลกนี้ขึ้นจากพระองค์เอง
3. การสร้างโลกเป็นการสร้างจริง ๆ ไม่ใช่สร้างแบบภาพมายา อย่างที่ท่านคังกราจารย์ว่าไว้

ทัศนะเรื่องการสร้างโลก และสิ่งต่าง ๆ ในโลก เป็นทั้งสิ่งมีชีวิตและไร้ชีวิตนั้น ท่านรามานูชให้อรรถาธิบายว่า ภายในพระพรหมนั้นมีทั้งสิ่งที่เป็นอจิตและสิ่งที่เป็นจิต ส่วนที่เป็นอจิตนั้นเป็นบ่อเกิดของสิ่งที่ไร้วิญญาณทั้งหลาย และส่วนที่เป็นจิตก็เป็นบ่อเกิดของวิญญาณทั้งหลายเช่นเดียวกัน

ทัศนะเรื่องพระเจ้าหรือพรหมัน

พระเจ้าหรือพรหมันตามทัศนะของท่านรามานูชนั้น ตรงกันข้ามกับพรหมันในทัศนะของคังกราจารย์ทีเดียว

ท่านรามานูช ถือว่า พรหมันเป็นสัจภาวะชั้นสมบูรณ์ ซึ่งมีส่วนประกอบที่สัมพันธ์กันในภายในอย่างสนิทแน่น 2 ส่วน คือ ส่วนกาย และส่วนจิต หรือส่วนรูปกับส่วนนาม พรหมันเท่านั้นที่เป็นสัจภาวะที่แท้จริงในจักรวาล ส่วนสัจภาวะอื่น ๆ ที่อยู่นอกพรหมันหรือที่เป็นอิสระจากพรหมันนั้นไม่มี พรหมันจึงเป็นที่รวมของวัตถุธาตุ และวิญญาณธาตุทั้งหลาย ซึ่งล้วนเป็นสัจภาวะที่อยู่ในพรหมัน

ดังนั้นรามานูชจึงสรุปว่า พรหมันนั้นมีหนึ่ง แต่ว่ารวมเอาไว้ซึ่งส่วนประกอบมากมาย เช่นนี้ ทฤษฎีของท่านจึงเรียกว่า วิเศษญาไทวตตะ เวทานตะ (The qualified Monism)

ซึ่งแปลว่า ทฤษฎีที่ถือว่ามีเอกภาพแห่งส่วนต่าง ๆ ของพรหมัน ดังที่ท่านรามานูชขยายต่อไปว่า

พรหมันนั้น ประกอบด้วยส่วนหรือภาคต่าง ๆ มากมาย ภาคเหล่านี้มีทั้งที่มีจิตและไม่มียจิต แต่ถือว่าทั้งหมดล้วนเป็นสัจภาวะเท่าเทียมกัน และรวมกันเป็นเอกภาพได้

ท่านรามานูช ได้อุปมาเพื่อเป็นการพิสูจน์ทฤษฎีเรื่องพระพรหมของท่านดังนี้

พระเจ้าแผ่นดินกับพลสกนิกร พระเจ้าแผ่นดินนั้นทรงปกปักรักษาพลสกนิกรให้อยู่เย็นเป็นสุข ทรงวางกฎเกณฑ์ให้พลสกนิกรปฏิบัติตามกฎหมายและจารีตประเพณีโดยเรียบร้อย ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงปรีชาสามารถมาก ทรงมีทั้งอำนาจและเมตตาต่อพลสกนิกร ดังนั้นการที่พลสกนิกรจะเป็นผู้บกพร่องอย่างไรก็เป็นเรื่องของเขา ความไม่สมบูรณ์, ความบกพร่องเป็นต้นของพลสกนิกรไม่ได้กระทบกระเทือนต่อคุณความดีของพระเจ้าแผ่นดินฉันใด การเปลี่ยนแปลงของวัตถุในพระพรหมก็ไม่กระทบกระเทือนถึงคุณความดีของพระองค์ ฉะนั้น

สรุปว่า ทฤษฎีเรื่องพรหมันของท่านรามานูซ เป็นไปตามแบบทวินิยม คือ เชื่อว่าพรหมันมีคุณสมบัติทุกอย่างดีเลิศ เป็นที่เคารพบูชา ผู้เคารพเช่นสรวงบูชาจะได้รับพระเมตตา และผู้ได้รับพระเมตตาจะพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ด้วย

ทัศนะเรื่องคน

ท่านรามานูซถือว่า คนกับพรหมันนั้น หาได้เหมือนกันทุกอย่างไม่ เพราะคนมีลักษณะและขนาดจำกัด มีคุณจำกัด มีอายุจำกัด ส่วนพรหมันนั้นจำกัดไม่ได้ มีลักษณะแพร่อยู่ทั่วไป เป็นอนันตะ, เป็นนิรันดร, เป็นนิจจัง และเป็นผู้ควบคุมคนจากภายใน ฉะนั้นคนจะเหมือนกับพรหมันในทุกกรณีไม่ได้ แม้ในคัมภีร์อุปนิษัทจะบอกว่า คนกับพรหมันนั้นเหมือนกันก็หมายถึงว่า มีความเหมือนกันบางส่วน และเป็นส่วนที่มีลักษณะเหมือนกันกับพรหมัน ส่วนรูปของคนก็ออกมาจากพรหมัน หรือพรหมันสร้างขึ้นจากวัตถุธาตุในพรหมันเอง แต่กระนั้นรูปคนก็หาได้เหมือนกับรูปพรหมันไม่

คนคืออะไร? ประกอบด้วยอะไรบ้าง? ในเรื่องนี้ท่านรามานูซอธิบายว่า คนนั้นประกอบด้วย กายและอาดมัน

กายหรือรูปสร้างขึ้นจากวัตถุธาตุ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพรหมัน แต่เป็นส่วนจำกัดและมีขนาดจำกัด

ส่วนอาดมันนั้น ไม่ใช่ผลผลิตใหม่ของพรหมัน แต่เป็นสภาพที่มีอยู่อย่างถาวรนิรันดร ไม่มีใครสร้างเหมือนพรหมัน เพราะเป็นส่วนหนึ่งของพรหมัน และส่วนของพรหมันส่วนนี้เป็นส่วนที่จำกัด ไม่มีสภาพที่แพร่อยู่ทั่วไปอย่างพรหมัน ฉะนั้นอาดมันจึงมีสภาพเป็นอนันตะอย่างพรหมันไม่ได้ นี่คือการแตกต่างกันของสัจภาวะทั้ง 2

ทัศนะเรื่องโมกษะ

ทำอย่างไรอาดมันจึงจะพ้นพันธนาการ คือบรรลุมอกษะได้ ในเรื่องนี้ท่านรามานูซได้เสนอวิธีเข้าถึงมอกษะไว้ 2 แบบ คือ

1. กรรมโยคะ
2. ญาณโยคะ

เพราะโยคะทั้ง 2 แบบนี้ จะนำไปสู่ภักติโยคะ ซึ่งจะเป็นทางให้บรรลุมอกษะได้โดยตรง

กรรมโยคะ ได้แก่การบำเพ็ญตบะบูชาขีณูโดยเคร่งครัด และไม่หวังผลตอบแทนใดๆ แม้แต่สวรรค์ก็ไม่ต้องการ มุ่งให้จิตเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้าอย่างเดี่ยว และต้องทำติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ

ญาณโยคะ หมายถึงการศึกษาเวทानตะ เพราะการศึกษาเวทานตะจะทำให้ผู้ศึกษา
รู้ซึ่งถึงลักษณะของจักรวาลนี้ได้ เขาจึงรู้ว่าพรหมันเป็นผู้สร้าง, ผู้รักษาและควบคุมสัตว์โลก
ทั้งผอง และรู้ว่าอาตมันของเขาไม่ใช่ร่างกายแต่เป็นส่วนหนึ่งของพรหมัน แล้วในที่สุดเขา
ก็จะรู้ว่าการบรรลุโมกษะนั้นไม่ใช่โดยการศึกษาและใช้วิชาตรรกะ แต่จะบรรลุได้โดยพระกรุณา
โปรดปรานของพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น ต่อจากนั้นเขาจึงจะภักดีอย่างถวายหัวต่อพระพรหมจน
บรรลุได้ในที่สุด

ท่านรามานูชกล่าวว่า สภาพของอาตมันที่เข้าถึงโมกษะแล้ว มีสภาพเหมือนพรหมัน
แต่ไม่ใช่เป็นอันเดียวกับพรหมัน คือมีความบริสุทธิ์ปราศจากมลทินใด ๆ และจะไม่กลับเข้าสู่
รูปร่างใด ๆ อีก

คำถามประจำบทที่ 7

1. พระเวทคืออะไร? มีมาก่อนหรือหลังพุทธกาล? และพระเวทแต่ละคัมภีร์แบ่งออกเป็นกี่ตอน? อะไรบ้าง?
2. คำว่า “เวทानตะ” แปลว่าอะไร? จงอธิบายตามที่เข้าใจ?
3. อภิปรัชญา นยายะ แสดงทัศนะเรื่องคนไว้อย่างไร? จงชี้แจง
4. อภิปรัชญาไวเคษิกะ ที่เด่น ๆ มีอะไรบ้าง? ในทัศนะเรื่องปริมาณของสำนักนี้มีอย่างไรบ้าง?
5. สวางขยะได้แสดงทัศนะเรื่องประภฤติ และ ปुरुษะ ไว้อย่างไร? จงวิจารณ์
6. โยคะเป็นอภิปรัชญาได้หรือไม่? ถ้าไม่ได้เป็นอะไร? จงวิจารณ์
7. มีมังสา แสดงทัศนะเรื่องโลก และ เรื่องศักติ ไว้อย่างไร? จงวิจารณ์
8. อุปนิษัทคืออะไร? มีความหมายว่าอย่างไร?
9. นักปรัชญาอินเดียยุคใหม่ ชื่อ ศังกราจารย์ และรามานูชาจารย์ ได้แสดงทัศนะเรื่อง คน-อาดมัน และ โมกษะ ไว้อย่างไร? จงวิจารณ์